

SOCIALNA MISEL

LJUBLJANA

L. V.

1 • 9 • 2 • 6

ŠT. 3.

VSEBINA 3. ŠTEVILKE Z DNE 1. MARCA 1926.

Članki in razprave:

Dr. Korošec A.: Nekaj evropske politike	stran 49
Rejec Ivan: Narodno življenje italijanskih Slovanov. (Konec prihodnjič)	„ 54
Pregled zgodovine mednarodnega delovnega prava	„ 58
Dr. Kulovec Franc: Državni proračun za l. 1926/27. (Konec prihodnjič)	„ 60
Nekaj Krekovih misli	„ 65

Pregled:

Politični pregled:

Hrvatska Pučka stranka (Božo Dulibić)	„ 66
Agrarni program avstrijske socialne demokracije. (Konec prihodnjič. — Fr. Erjavec)	„ 67
Literatura	„ 68

Kulturni pregled:

Pater Kajetan in drugo (Fran Erjavec)	„ 68
Literatura	„ 69

Socialni pregled:

Volitve v delavsko zbornico (Fran Erjavec)	„ 70
Socialno zavarovanje v Avstriji	„ 71
Socialna okrožnica avstrijskih škofov	„ 71
Dr. A. Ušeničnik: Socialno vprašanje. (Konec pri- hodnjič. — Dr. A. Gosar)	„ 71

Gospodarski pregled:

Literatura	„ 72
----------------------	------

„SOCIALNA MISEL“ izhaja vsakega prvega v mesecu. — Urejuje jo in oblastem odgovarja Fran Erjavec, na čigar naslov (Ljubljana, Poljanska cesta šte. 18) je pošiljati tudi rokopise. — Upravništvo je v Ljubljani, Jugoslovanska tiskarna, kolportažni oddelek, Poljanski nasip 2. — Za Italijo je poverjeništvu v Gorici, Via Carducci 2. Naročnina za vse leto znaša 50 Din, za Italijo 25 lir, za ostalo inozemstvo 60 Din. — Izdajatelj: Dr. A. Gosar, Ljubljana. — Tiska jo Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, za katero odgovarja Karel Čeč.

SOCIALNA MISEL

L. V.

V LJUBLJANI, 1. MARCA 1926.

ŠT. 3.

Dr. Anton Korošec:

Nekaj evropske politike.

Po vojni imamo prav za prav samo pet velesil: Francijo, Britanijo, Rusijo, Zvezo severnoameriških držav in Japonsko. Potemtakem so glavna središča svetovne politike Pariz, London, Moskva, Washington in Tokio. Samo tri velesile so zastopane v ženevskem Društvu narodov: Francija, Britanija in Japonska.

Država Srbov, Hrvatov in Slovencev leži na meji interesnih sfer treh velesil. Od zapada je Francija, od iztoka Rusija, a z juga Britanija. Mi smo se vsled tovarištva Srbije s Francijo v svetovni vojni opredelili za francosko interesno sfero in zato smo v svetovni politiki na strani Francije.

Glavni cilj francoske zunanje politike je, da si zasigura uspehe svetovne vojne. Naš glavni cilj je sličen. Zasigurati si ozemlje, ki tvori glavni del naše nove države, to je ozemlja, pripadajočega prejšnji avstro-ogrski državi. Tudi sličnost povojnih ciljev naše in francoske zunanje politike navezuje obe državi na medsebojno prijateljstvo.

Odkar je Francija sklenila v Lokarnu z Nemčijo garancijski pakt in ž njim otežkočila revanchepolitiko od strani Nemčije, je naš pomen za Francijo padel, četudi ni popolnoma izginil. Mi smo po francoski zamisli imeli nalogo, da stojimo za hrbtom Italije, ako bi se ona v slučaju nemško-francoskega spopada orientirala proti Franciji.

Franciji pripada naloga, da tudi nas podpira v naših zunanjepolitičnih ciljih. Kar se tiče naših nesrečnih razprav z Italijo, nam je res nudila, menda ob vsaki priliki, svoj officium boni viri, toda težko je biti nehvaležen in reči, da francosko posredovanje v našo korist ni bilo dovolj jako in energično, vsaj ako sodimo po naših slabih uspehih. Na dnevnem redu je sedaj drugo vprašanje naše zunanje politike, priključitev Nemčije k Avstriji. Francija ne bi imela nič proti temu, da bi se to vprašanje spravilo z vrnitvijo Habsburžanov na avstrijski prestol enkrat za vselej s sveta, čeprav dobro ve, da bi Malí ententi to bilo skrajno neljubo. Kajti vsak Habsburžan, bodisi na avstrijskem ali madjarskem prestolu, bi bil nosilec ideje, da se obnovi habsburška moč v starem obsegu in stari veličini. Toda taka rešitev avstrijskega vprašanja je danes izključena.

Da si žele združenja Avstrije in Nemčije široki krogi naroda v obeh državah, je neizpodbitno. Toda zunanjepolitični oziri ne govorijo trenutno za to. Proti je Italija, Mala ententa, Poljska in Francoska. Kljub temu

bosta Avstrija in Nemčija priključitev pripravljali s trgovinskimi pogodbami in potnimi svoboščinami. Treba pa bo paziti, da iz trgovinskih pogodb ne nastane carinska unija in da se iz početkoma nedolžnega carinskega odbora ne porodi mali, skupni parlamentič.

V naši splošno pogrešeni politiki napram Bolgariji nam Francija ni nudila svoje pomoči, pač pa se je večkrat v belgrajskih zunanjepolitičnih krogih konstatiralo, da je francoski poslanik v Sofiji bil Bolgariji bolj naklonjen nego nam.

Z Romunijo goji Francoska za silo korektne odnošaje, v Albaniji nima nobenega vpliva, a v Grčiji zelo malo.

Italija je prav za prav izolirana, niti je ob strani Francije, niti ob strani Britanije. Ako je zadnji čas Britanija navezala nekoliko srčnejših stikov z Italijo, bo to pač bolj potreba Britanije, da ima za vse slučaje svobodno, neovirano pot po Sredozemskem morju, ako bi došlo zaradi Mosula do kakih zapletljajev. Italija ni prijateljica ne Francije ne Anglije, ker sta na poti njeni ekspanzivni sili ob obalah Sredozemskega morja. Ker so izgledi, da bi se razmere v tem oziru zboljšale, minimalni, zato bi ne smeli podcenjevati onih glasov, ki hočejo, da se razširi Italija na Balkan. Morja imajo Italijani dovolj, a ono je na iztočni obali Jadranskega morja mrtvo. Iztočna jadranska obal Italije nima gospodarskega zaledja. Odkar se je naša morska plovba ob jadranski obali tako lepo dvignila in uredila, je italijanska plovba bolj častna potreba za Italijo nego dobičkanosno podjetje. Italija si želi premoğa, železa, boksita, in tega vsega ima samo v zaledju dovolj. Italijan ne vidi samo Trbovelj, ampak pozna tudi dalmatinske, hercegovske in bosenske rudnike. Mi ne vemo nič, kaj bi v takem slučaju naredila Francija, niti vemo, ali je sploh naša zunanja politika predvidela tak slučaj v razgovorih s Francijo. Češka bi bila odkritosrčno nevtralna, Romunija službeno nevtralna, a romunski narod bi odkrito simpatiziral z romansko sestro. Vsi drugi naši sosedi naokoli bi oživel in odkrito stopili na stran Italije.

Od vsega početka že nas Italija nagovarja, da bi se mi ne brigali toliko za jadransko obal, ampak namenili svojo ekspanzijo proti Egejskemu morju. Ravno sedaj, ko Italija potrebuje zunanjepolitičnih uspehov, ker je notranja reakcija prispela na vrhunec in zadušila razmah notranjih energij, je skrajno neprevidno, da se pred vsem svetom prepiramo z Grčijo, ker nas mnogi dolže, da delamo to politiko radi upostavitve kraljevine v Grčiji ali pa iz imperialističnih želj po Egejskem morju. Naše prepričanje je namreč, da bi danes ne bilo treba nositi vsega tega grškega perila ven pod milo nebo, ampak ga posušiti v hiši, za kar je že bilo nagnjenja pri Grkih, in se bo zopet vrnilo, ako ga trenutno ni.

Naša država potrebuje v bližnji bodočnosti likvidacijo dveh vprašanj: eno je notranjepolitično, drugo zunanjepolitično. Notranje je sanacija našega gospodarskega stanja, zunanjepolitično ureditev naših razmer z Bolgarijo. Za lokarnskim paktom mora priti balkanski pakt in za ta pakt je treba ustvariti zdravih odnošajev z Bolgarijo. A »mi« — težko je reči,

kdo je pri nas odgovoren za zunanjo politiko, kajti narodna skupščina nima besede v zunanji politiki — se medtem kregamo z Grčijo, ki našemu notranjemu miru ni prav nič nevarna, a nastala nesoglasja nimajo nepremostljivih potežkoč.

Angleška javnost že izraža željo po balkanskih garancijskih pogodbah. Grška to željo srečno izrablja. A nam se zatrjuje, da se nismo o teh željah še niti s Francijo, mnogo manj seveda še z Anglijo pogovorili, temveč čitamo in poslušamo ter dajemo službene izjave, da hočemo garancijski pakt za Balkan, toda da še moramo prej obračunati z našimi sosedi. A to je ravno punctum saliens, zaradi česar se želi od nas garancijski pakt, da bi namreč ti obračuni ne bili krvavi.

Po lokarnskem paktu ima Francija živ interes samo na prijateljstvu s Češkoslovaško in Poljsko, ki obrobujajo Nemčijo. Mi smo stopili v vrednosti v drugo vrsto, Romunija v tretjo ali še dalje. Toda kljub temu smo trabanti Francije in tega dejstva ne smemo v naših političnih pogledih prezirati, ampak po možnosti izrabljati v korist naše države.

Zunanja politika srbsko-hrvatsko-slovenske države mora imeti ta-le načela: Biti v temelju miroljubna, na Balkanu vodilna, v Mali ententi ravnopravna, ob strani Francije egoistična, z ozirom na Italijo skrajno previdna in oprezna.

Francoska politika ima tri velike težave: prva je Nemčija, druga je Angleška, tretja so njene kolonije. Z Nemčijo je Francija sicer došla do lokarnskega pakta, a dočim je ta pakt potekel iz miroljubnega srca vsega francoskega naroda, se tega ne more trditi o nemškem narodu. Njemu je lokarnski pakt samo klin na lestvici do stare nemške veličine. Nemci upajo vsled lokarnskega pakta in vsled vstopa v Društvo narodov priti do svojih kolonij, do kontrole nad nemškimi manjšinami v inozemstvu in do zopetnega militarizma.

Anglija se kesa, da je v mirovnih pogodbah preveč oslabilila Nemčijo in s tem še bolj okrepila že itak zmagovito Francijo. Zato na vsakem koraku meče Franciji polena pod noge in od časa do časa tudi odkrito podpira Nemčijo proti Franciji. Stara tradicija angleške zunanje politike je, da mora biti neprijateljica najmočnejše sile na kontinentu, in to je trenutno Francija. Ako bi Rusija ne bila angleškemu vplivu tako nevarna, bi Francija še vse bolj občutila maleroznost angleške politike.

Kolonialna politika Francije je vobče zelo srečna. Dočim Anglija penetrira vsako kolonijo s svojim militarizmom in gospodarsko eksploatacijo, je Francija delovala s kulturno in z zmerno gospodarskim prožetjem. Zato je bilo v francoskih kolonijah do najnovejšega časa vse mirno, skoraj se še vedelo ni za nje, a kar se danes dogaja, je povsodi v ozadju angleška roka. Maroko in Sirija bi bili mirni, ko bi ne bilo angleških intrig.

V finančni politiki so evropske države skoro vse dolžnice Francije in Anglije, a cela Evropa skupaj je dolžnica Amerike. Četudi je to dejstvo doslej vplivalo samo na politične odnose med Francijo, Anglijo

in Nemčijo, vendar je nedvomno, da bo polagoma čutila gospodarsko odvisnost Evrope od Amerike vsa evropska politična javnost.

Evropa je zgubila v svetovni vojni na milijone delovnih moči in na milijarde narodnega bogastva. Zgubila pa je tudi svetovni trg in prevzela sta ji ga Amerika in Japonska. Razen tega so se mnoge države, ki niso bile vpletene v svetovno vojno, gospodarsko zelo dvignile, kakor Kitajska, Indija, Egipt. Vse to je razlog, da je nastala v Evropi velika gospodarska kriza. Produkcija presega konzum, eksport pa je nemogoč, ker je konkurenca s cenejšo produkcijo drugih držav nemogoča. Zato se je pojavila misel, da se ustanovi Panevropa, zveza evropskih kontinentalnih držav, ki bi ustvarila med evropskimi državami carinske olajšave, uredila produkcijo, jo smotreno razdelila ter povečala in pocenila evropsko gospodarsko produktivteto. V političnem pogledu bi ta Panevropa po mnenju mnogih morala izključiti Anglijo, po mnenju nekaterih tudi Rusijo, ker sta ta dva imperija že sama zase dovolj ogromna in bi samo ogrožala svobodni razvoj evropskega kontinenta, oziroma ga spravila popolnoma pod svoj vpliv. So pa tudi mnogi, ki osobito zagovarjajo, da bi morala v panevropsko unijo stopiti Rusija, ker brez nje Panevropa ne bi imela svoje gospodarske avtarkije in bi bila navezana še kljub novi državni organizaciji na Rusijo, Ameriko in Avstralijo. Misli se pri tem zlasti na žito in meso.

Odlični politiki vseh onih evropskih držav, ki vsled slabe svetovne gospodarske konstelacije trpijo na hipertrofiji industrije, so goreči zagovorniki panevropske ideje. Med njimi tudi Češka in Avstrija, ki imata obe za svoje potrebe preveliko industrijo in sta torej ž njo vezani na izvoz. V kolikor zagovarjajo italijanski politiki panevropsko zamisel, je razlog pomanjkanje sirovin v lastni državi.

Male države, ki imajo še premalo industrije in dovolj sirovin tudi za bodočnost, se držijo dosedaj rezervirano. Ta rezerviranost pa ni na mestu, kajti morale bi se pravočasno zediniti na odpor proti onim, ki jih hočejo napraviti za svoje kolonije. Resničen je sicer ugovor, da je pot do Panevrope še zelo dolga, toda samo do politične. Gospodarska Panevropa, ki bo vstajala v obliki trgovinskih pogodb in carinskih unij, pa bo prišla prej, in bržkone za mase neopaženo.

Nekaj drugega pa je, da-li bi ne bila Panevropa izborna garancija za evropski mir. Na to se more le afirmativno odgovoriti. Za to ni čudo, da se za Panevropo navdušujejo tudi vsi mladi in stari idealisti, ki ne morejo pregledati njenih dalekosežnih gospodarskih in nacionalnih posledic posebno za male narode in male države. Isto garancijo za mir kakor Panevropa, ali pa še mogoče večjo — v tej organizaciji — nam lahko nudi tudi Društvo narodov, ako tudi tam izginejo vse razlike med večjimi in manjšimi, med zmagovitimi in premaganimi narodi. Društvo narodov pa kapitalizmu ne ugaja preveč, za to si hoče zgraditi

svojo mirovno zgradbo, Panevropo. Njeni najbolj ognjevití zagovorniki so francoski in nemški kapitalisti. Najboljšo knjigo o Panevropi je spisal avstrijski (grof) Coudenhove-Kalergi. Misel pa ni njegov original, kajti izražala se je že mnogokrat pred njim pri vseh večjih evropskih narodih.

* * *

Drugi svetovni imperij, ki ga v Evropi občutimo pri vsakem koraku, predstavlja Britanija. Velika je po svojem obsegu, velika po svoji trgovini, po svoji produkciji in po bogastvu sirovin. Na evropskem kontinentu ne trpi države, ki bi mogla ogrožati elemente njene moči in sile. Ne trpi samo držav, ki so v njeni bližini, ampak tudi na Sredozemskem morju že ne sme nihče biti premočen, kajti po tem morju gre ali edina ali najkrajša pot do njenih kolonij. Kakor beremo, bi bila tudi sedaj Anglija voljna dati samo malo Adalijo (v Mali Aziji) Italiji za slučaj, da ji ne dela neprilik, ako bi došlo s Turčijo do spopada.

Med malimi državami v Evropi si išče Anglija svoje prijatelje z ozirom na to, kako bi ji mogli služiti pri njenih političnih veleciljih. Grčija je že parkrat krvavela za Anglijo proti Turčiji. Bolgarija je Angliji več vredna kakor mi, ker je bliže Bosporu. Da Anglija drži svojo roko nad Madjarsko, so vmes gospodarski interesi na Donavi in v rudnikih. Albaniji je dala Anglija častnike, da organizirajo albansko orožništvo, a ti častniki so tako izobraženi, da se bolj razumejo na prirodna bogastva Albanije nego na njene varnostne potrebe. Češka si je znala pridobiti s svojo spretno politiko naklonjenost Anglije. Beneš drži eno železo v francoskem, eno v angleškem ognju. Avstrija pa je kakor pozabljen otrok, ki uživa sočutje vseh, tudi angleških bankirjev.

Politika Jugoslavije bi morala iti za ciljem, da pride z Anglijo vsaj do malo srčnejših odnošajev. Mi rabimo Anglijo nujno, da zadrži Italijo, ako bi v nepremišljenem trenutku hotela stegniti svojo roko po delu Balkana. In to dandanes, ko še Italija vedno živi v fašistovski hipnozi, ni izključeno. Sploh bi morali mi mnogo bolj opozarjati evropsko javnost na nevarnosti, ki nam pretijo od Italije. Njo bi morali opisovati kot edino nevarnost za mir na Balkanu, kar je tudi v resnici. A sedaj se mi s svojimi malimi sporčki z drugimi sosedi predstavljamo Evropi kot element nemira! Približanje Angliji od naše strani bi bilo tem laže, ker stojita naš in angleški kraljevski dvor že itak v izbornih odnošajih. Toda mi rajši odstopamo Trst, Gorico in Reko, nego da bi se potrudili, da dobimo tudi albionske sinove za svoje prijatelje.

* * *

Dandanes se pri nas ne sme govoriti simpatično o Rusiji, ker naši vlastodržci istovetijo Rusijo s sedanjim ruskim vladnim režimom in sedanjo vladno stranko. Sovjetska Rusija je prenesla svoj sedež iz Petrograda (Leningrada) v Moskvo in obrnila svoj pogled na iztok. Politični upliv Rusije v Aziji je postal kolosalen. Rusija je danes politično naj-

uplivnejša država v Aziji. Boljševizem se širi, sicer v primitivnih azijskih suknjah, po celi Aziji in izpodkopava tla domačim in tujim režimom. Moskva je danes največji in najnevarnejši politični tekmec in neprijatelj Anglije v Aziji. Mrzi jo vse, kar je vrglo svoje imperialistične poglede na azijska bogastva.

V Evropi Rusija kot država nima pozitivnega upliva. Seveda drugače je z boljševizmom, ki se je ugnezdil v vse evropske države. Toda v negativnem pravcu je upliv Rusije na Evropo vendar le velik. Društvo narodov je polovičarska ustanova, dokler ni Rusije zraven. Načrt razoroževanja Evrope se ne more izvesti, dokler ga ne sprejme tudi Rusija. Evropski mir vključ vsem lokarnskim paktom ni osiguran, dokler nimamo tudi Rusije v sredini evropskih držav. Sedaj odklanjajo evropske države vsak intimnejši stik z Rusijo zaradi boljševiške nevarnosti. Tako tudi naša država. Le Nemčija stoji v boljših odnošajih z Rusijo. Veže ju skupno sovrašтво proti ostali Evropi.

* * *

Upliv washingtonskega svetovnega imperija se čuti v Evropi na gospodarskem polju že v polnem obsegu, v političnem pogledu se pojavlja še le polagoma. Japan se v Evropi čuti toliko, kolikor je s svojo gospodarsko evolucijo za časa vojske pregnal evropske trgovce iz Azije in s tihooceanskih otokov.

Ivan Rejec:

Narodno življenje italijanskih Slovanov nazunaj in naznotraj.

I.

Rod primorskih Slovencev, ki je v starejšem in novem času dal slovenski kulturi lepo število tvorcev, bje izza konca svetovne vojne kot narodna manjšina v Italiji težak boj za narodni obstanek. Poleg tega, da imajo borbo z večinskim narodom, je pa tudi vzajemno življenje primorskih Slovanov v lastni notranjosti napeto od trajnih političnih in kulturnih nasprotij.

Dasi je želeti, da bi se tukaj javno delujoče moči v nespornih zadevah narodne blaginje smotreno vzporedile, je dejanstvo nasprotij vendarle razumljivo. Zakaj goriška in tržaška pokrajina ste bili že pred vojno močno prepojeni z moderno omiko; ta pa nujno nosi s seboj močne kulturne protivnosti. Liberalizem se morda v noben del slovenskega naroda ni huje zajedel, kot baš v Primorcu, zlasti Tržačane, ter nosi tukaj zelo svobodomiselnj značaj. No, dočim je bil na Goriškem in v kranjskem delu, ki je prišel pod Italijo, odpor krščanskega življa proti liberalizmu zmagovit, je ostala malo prebujena Istra v politični in kulturni odvisnosti od liberalnega Trsta. Kajpada se je baš v Trstu zgodaj krepko razvil tudi socializem.

Vojna je Goriško neizrečeno hudo prizadela. Od Kanalske doline na Koroškem do soškega ustja sta si več kot leto dni stali nasproti čeli obeh sovražnih vojsk; goriški Slovenci so bili po armadah ločeni v avstrijsko in italijansko območje ter množinoma razkropljeni v obojestransko izgnanstvo in begunstvo. Ko ste se vojski umeknili, je ostal za njima dolg in širok pas puščave in razvalin: vmes porušena Gorica. Begunci z avstrijske strani so se vračali v podrta mesta in sela takoj po umiku italijanske armade; izgnanci, ki so bili v Italiji, so počasi prihajali šele po sklenjenem premirju.

Ob teh spominih je takoj očito, da je bil ob koncu vojne Trst pred Gorico mnogo na boljšem in tako je bilo naravno pričakovati, da v skupnem narodnem življenju, h kakršnemu je primorske Slovane zvarila sila, Trst prevzame vodstvo in da tržaška miselnost goriško z vzmahom prekosi. Vrh tega je bila po italijanski zasedbi hudo prizadeta duhovščina. Od kakih 400 slovanskih duhovnikov jih je bilo različno udarjenih najmanj 150. Zbornik, glasilo tukajšnje slovanske duhovščine, je v prvih letnikih prinašal dolge imenike teh nesrečnikov. Le par omemb: frančiškan p. Aleksander je bil ustreljen, nekateri so pomrli v italijanskem izgnanstvu, enemu se je tam omračil um, drugi so bili v zaporih itd. Stiskam okupacijske dobe je sledila doba fašistovskih napadalnih čet, ki se je zopet najbolj znašala nad duhovniki, zlasti v Istri.

S. L. S. na Goriškem je obnovila vodstvo že leta 1918., izvolivši izvrševalni odbor, (vmes rajnega stolnega vikarja dr. Kobala in rajnega odvetnika dr. Novaka), ter je začela izdajati politični tednik *Goriško Stražo*, ki je bil tačas v Gorici edini slovenski časopis. V Gorici so se poleg Straže tiskale leta 1919. in 1920. še sledeče krščanske in narodne publikacije: knjige *Goriške Matice*, *Zbornik* — stanovsko glasilo duhovščine — in *Mladika*, ki je bila od začetka skromen družinski list primorskih Slovencev.

Vodstvo skupne narodne politike se je vendarle poverilo Trstu. Dejstvo in pogoje je v imenu SLS izvrševalni odbornik L. označil takole: »Po vsestranskem posvetovanju je izvrševalni odbor SLS v sporazumu z zaupniki sklenil, naj stopi stranka v stik z drugimi, na Primorskem obstoječimi političnimi strankami. Kot ugodno torišče se je pokazalo vprav slov. politično društvo *Edinost* v Trstu. Ne da bi SLS prenehala, so se v društvu *Edinost* združile vse slov. stranke na Primorskem za solidarno delovanje v narodnem oziru. Naša stranka je zahtevala od društva *Edinost* in tudi prejela zagotovilo, da se v skupnem političnem delovanju ne smejo žaliti verska načela stranke ter se ji mora pustiti svobodno delo v udejstvovanju tega načela. Stranka bo torej le narodni program vzajemno z drugimi strankami izvrševala po slov. političnem društvu *Edinost* v Trstu.«¹

¹ Koledar *Goriške Matice* za 1920, str. 47.

Leta 1919. je mogočno zavalovil iz Italije čez Primorsko komunizem ter odtegnil slovanskim narodnim vrstam industrijsko delavstvo, grozeč, da zajme še kmečko ljudstvo. Nevarnost je bila tem večja, ker komunisti niso organizirali samo politično, ampak tudi gospodarsko ter so s prosvetnimi ustanovami (ljudskimi odri) odločno širili svoje ideje. Z novim letom 1920. so začeli izdajati v Trstu radikalno komunistično Delo. Tržaško liberalno vodstvo pa je še naprej ostalo brez idej ter je le preveč vezalo tudi pridruženo SLS. Tisto leto so bili pomenljivi poskusi nekaterih učiteljev (Hreščaka, Pahorja in tovarišev), da bi dali narodnemu delu globljo vsebino, ki je bila včasih oplojena s krščansko-socialnimi idejami. Toda končno so ostali pri komunistih, kamor se je tačas nagibalo skoraj vse učiteljstvo tako, da je Zveza slovanskih učiteljskih društev v Italiji ponudila korporativen vstop v tržaško komunistično Camera del Lavoro (Delavsko zbornico), ki pa je bil odklonjen.

V teh razmerah je bilo naravnost odrešilno, da se je v začetku l. 1920. slovanska primorska duhovščina združila v svobodno stanovsko organizacijo, porabivši v to starejše krajevno omejeno društvo Zbor svečenikov sv. Pavla. Zaslugo pobude ima dr. Anton Požar, župnik tržaške škofije. Že ustanovna skupščina Zbora je sklenila, da se izdajaj glasilo, ki se imenuje Zbornik svečenikov sv. Pavla. Uredništvo je prevzel pisec tega članka.

Trditi smemo, da je bil Zbornik naslednji dve leti središče idejnemu pokretu na Primorskem, a sam Zbor po svojih organih in odsekih gibalno in matica kulturnih in drugačnih tvorb za italijanske Slovane.

II.

Zbor je moral sproti, ko je iskal oblike in napredka verskemu, narodnemu in gospodarskemu življenju Slovanov v Italiji, šele skrbeti tudi za delavce. Vrste samih duhovnikov so se bile jako skrčile, zlasti odkar je italijansko oblastvo po aneksiji dežele pričelo onstran meje rojenim duhovnikom opcijo za državljanstvo odklanjati ter jih izganjati. Laiškega krščanskega razumništva je bilo že pred vojno malo v deželi, a še tista peščica se je bila odselila. Zato je Zbor obrnil oči po naraščaju, ki je stal pred vojno in še za vojnih let v vrstah krščanskega akademičnega dijaštva. In ni se varal. Tu se je pokazalo, kako blagoslovljeno je bilo tisto delo, ki se je pred vojno izvršilo za rešitev krščanskega idealizma med dijaštvom na Goriškem: iz te čete so vstali na javno torišče nesrečne dežele najboljši mladi delavci laiki in duhovniki; zavzeli so se za politiko in gospodarstvo, za versko in prosvetno vzgojo naroda.

V narodnem okviru primorskih Slovanov so se krščanski delavci običajno označali za krščansko socialistično strujo, zakaj naslov SLS se v Italiji ni dal vzdržati. Liberalno tržaško vodstvo je pa na temelju gori označene zveze strank začelo s spretno taktiko zanikati, da bi

tradicionalne stranke še obstajale ter je že poudarek struje v narodni stranki žigosalo z »razkolom«. Tojeda, ker je držalo v rokah odločujoče vodstvo, poglavitni organ javnega življenja — dnevnik *Edinost*. Po tržaškem geslu so se začeli ravnati tudi goriški liberalni prvaki. Kako daleč je hotelo to liberalno strahovanje, je videti iz sledečih primerov: V prvi številki *Goriške Straže* je izšel programatičen članek, ki je med drugimi narodnimi dobrinami zgolj imenoval tudi vero v Boga in krščansko življenje, da jih treba gojiti — pa je prišel odvetnik dr. Gabršček posredovat, da je taka pisava zoper sklenjeni dogovor. In zopet, ko je majnika 1920 izšla *Mladika*, krščanski družinski list, je pri uredniku, mons. Ličanu, ugovarjal odvetnik dr. Podgornik, češ, da se s tem ruši sloga. — Res, da smo se leta 1920. v Trstu dogovarjali tudi o skupnem prosvetnem delu, toda s pogojem, da bodi značaj tega skupnega dela krščanski. Vsa prosvetna društva, ki so vznikla na liberalnem torišču, bodi že na Tržaškem ali Goriškem, so takoj pokazala čisto liberalni značaj in verski indiferentizem. Zato nam je bilo od početka jasno, da kulturna vzajemnost ni mogoča. V politiki se je pa tudi kazalo, da bo več držala moč, kot pa dogovori.

Umljivo je torej, da je skušala krščansko socialistična struja v skupnem narodnem delu vpliv svoj bolj in bolj uveljaviti. Da pa ni imela čezmernih teženj, zlasti ne osebnih, je pokazala ob državnozborskih volitvah leta 1921. Ob določanju skupnih kandidatov se je nepopustljivo potegnila samo za kaplana Virgilija Ščeka, čigar zmožnost in delavnost je bila splošno priznana. Za zmernost liberalne stranke in voditelja njenega dr. Wilfana, ki je bil hkrati skupni voditelj, je zelo slabo pričevalo to dejstvo, da so si morali krščanski socialisti proti liberalcem in samemu dr. Wilfanu to skromno zahtevo šele s skrajnimi grožnjami priboriti. V agitaciji so pa nosili daleč najtežje breme baš krščanski narodni delavci. Izvoljenih je bilo pet slovanskih poslancev: štirje liberalci in Virgilij Šček, ki je bil tačas v rimskem parlamentu edini duhovnik.

Ob takih razmerah je tudi politična krščanska struja razločno spoznala, da mora v celoti narodne stranke zavzeti postojanke, kakršne ji gredo po številu in delu, ali pa mora pripravljati ločitev. Goriška, ki je politično povečini krščansko usmerjena, daje narodnemu delu skoraj ves uspeh, a liberalni Trst, ki ne daje nobene pomenljive količine, vsiljuje zgolj gospodljivo vodstvo.

Ni dvoma, da bi bilo krščanski struji uspelo, da se v skupnem položaju močneje uveljavi, ko bi bila vsa duhovščina disciplinirano z voditelji in stanovskim zastopstvom. Toda tržaško liberalno vodstvo je vselej znalo porabiti del istrske in tržaške duhovščine, da je ta postavila zahtevo brezpogojne »narodne sloge« nad vse še tako umestne terjatve po pravičnem razmerju moči v stranki. Zato nismo uspeli, da bi dosegli primeren vpliv na dnevnik »*Edinost*«. Povrhu trpi goriška krščanska organizacija škodo še od žalostnih ostankov »stare struje« predvojne SLS. Ti ljudje smatrajo za višek politične modrosti, da narodne ustanove,

katere drže in ki so ustvarjene z močjo krščanskega ljudstva, eno za drugo izdajajo v roke liberalcem pa indiferentistom. Po tej poti so šle krščanski organizaciji v izgubo: Narodna tiskarna, Šolski dom, Goriška matica in še drugo. Ali res zahteva »dobrodelna politika« tako ravnanje?

Politična ločitev se je vpeljala, ko se je l. 1922. ustanovilo v Gorici neodvisno polit. društvo *Edinost* kot matica podeželskih *Kmečkodelavskih zvez*; obenem se je obudilo *Dobri-Lačinjevo Politično društvo za Hrvate in Slovence v Istri*. Obe ustanovi ste takoj povzdignili glas po *Narodnem svetu* kot skupni instanci za nesporne narodne koristi. A tržaški narodnjaki so se temu pozivu doslej užaljeno umikali ter dalje vztrajajo v pozi voditeljev celokupne dežele. Vkljub temu se je ob volitvah aprila 1924 dosegel sporazum, da postavi na skupno narodno listo vsako politično vodstvo polovico kandidatov. Zaradi spremenjenega volilnega reda smo dobili le dva poslanca: *Besednjaka* in *Wilfana*. (Konec prihodnjic.)

Pregled zgodovine mednarodnega delovnega prava.

Če izvzamemo poizkuse, s katerimi so hoteli med XVI. in XVIII. stoletjem odpraviti suženjstvo, vidimo, da je družba jako pozno spoznala, da je delo najdragocenejša človeška dobrina, ki potrebuje skrbne nege in zaščite in da je ta zaščita najučinkovitejša, če je urejena mednarodno. Najudevnejši in najbistrejši duhovi so morali dolgo časa prepričevati, preden je ta zahteva prodrla. Spomnimo se le na prizadevanja Škota *Roberta Owna*, njegovega prijatelja *Leeja*, pedagoga *Pestalozzija*, duhovnika *Oberlina*, pisatelja *Sismondija*, alzaškega tovarnarja *Danijela Le granda*, narodnih gospodarjev *Brentana*, *Camelinata*, *Kleinwächterja*, *Steina*, *Schönberga* in *Wagnerja*, katere so podpirale tudi naraščajoče organizacije delodajalcev. Šele l. 1881. se je zganila Švica na pobudo svojega tedanjega predsednika *Emila Freya* ter predlagala mednarodno ureditev tovarniške zakonodaje, toda odklonile so jo skoraj vse države. Leta 1889. je zahteval mednarodni delavski kongres v Parizu osemurni delavnik in razne zakonite varstvene ukrepe. Opirajoč se na sklepe tega kongresa, prizadevanja nemških katoličanov, socialno političnih društev, angleških strokovnih organizacij itd. je povabil švicarski zvezni svet k mednarodni konferenci glede delavskega varstva, toda na željo nemškega cesarja je prepustil iniciativo njemu. Ta je izdal l. 1890. tozadevni proglas in že v marcu tistega leta se je vršila v Berlinu mednarodna konferenca za varstvo dela, na kateri je bilo zastopanih 15 držav. Konferenca je sicer priporočala prepoved ženskega dela v rudnikih in v določenem obsegu tudi delo otrok, dalje maksimalni delovni čas za ženske in mladostne delavce itd., toda kakega praktičnega uspeha ni dosegla. Za

uresničenje te ideje, ki so jo spoznali za pravilno, so se prizadevali tudi mnogi poznejši mednarodni kongresi, zlasti züriški (l. 1897.), brüsselski (l. 1897.), pariški (l. 1900.). Razem mednarodnega komiteja za nezgode pri delu in socialno zavarovanje so ustanovili tudi mednarodno zvezo za zakonito delavsko varstvo, kateri se je pozneje pridružila še mednarodna družba za boj proti brezposelnosti.

Ta mednarodna zveza se je jako trudila, da bi dosegla kake praktične uspehe. Za svoj organ si je ustvarila mednarodni urad dela v Baslu (l. 1901.), ki je prešel po vojni v mednarodni urad dela Društva narodov v Ženevi. Pod temi uplivi je bila sklenjena dne 15. aprila l. 1904. med Francijo in Italijo prva pogodba glede delavskega varstva in tej so sledile kmalu tudi socialno politične določbe v medsebojnih trgovskih pogodbah, ki so jih sklepale razne države. To je Švico opogumilo, da je sklicala novo mednarodno konferenco strokovnjakov, ki se je vršila meseca maja l. 1905. v Bernu in katere so se udeležili zastopniki skoro vseh evropskih držav. Njene sklepe glede prepovedi ženskega dela in uporabe belega fosforja je sprejela tudi diplomatska konferenca v Bernu meseca septembra l. 1906. Na zborovanjih omenjene mednarodne zveze v Baslu (l. 1906.), Luzernu (l. 1908.), Luganu (l. 1910.), Zürichu (l. 1912.) so obravnavali nadaljnji razvoj mednarodnega delovnega prava in švicarski zvezni svet se je čutil tudi poklicanega sklicati drugo mednarodno konferenco strokovnjakov, ki se je vršila meseca septembra l. 1913. v Bernu, toda njenih sklepov glede osemurnega delavnika za ženske in mladostne delavce ter prepovedi nočnega dela mladostnih delavcev kaka konferenca diplomatov ni mogla več uveljaviti, kajti izbruhnila je svetovna vojna.

Misel o mednarodnem delovnem pravu je pa živela kljub svetovni vojni dalje in še prav poseben poudarek sta ji dala l. 1916. kongres strokovnih organizacij Belgije, Francije, Anglije in Italije v Leedu ter l. 1917. kongres čeških, bolgarskih, danskih, nemških, nizozemskih, norveških, avstrijskih, švicarskih, švedskih in ogrskih strokovnih organizacij v Bernu. To misel je v glavnih črtah sprejela tudi pariška mirovna konferenca ter jo uveljavila v 13. delu (čl. 587 etc.) versajske mirovne pogodbe. Tam so pod naslovom »Delo« očrtana načela in organizacija. Načela vsebujejo le vodilne misli za posamezne dele delovnega prava, organizacija pa obstoji iz Mednarodnega urada dela v Ženevi ter splošnih konferenc zastopnikov in članov, ki zborujejo po potrebi, toda vsaj enkrat na leto. Prva konferenca se je vršila v Washingtonu od 29. oktobra do 29. novembra l. 1919. Prisostvovali so ji zastopniki štiridesetih držav in izoblikovala je 6 načrtov: o osemurnem delavniku, o ženskem delu ponoči, o najnižji starosti obrtnih delavcev in o nočnem delu mladostnih delavcev v obrti; razen tega je pa izdelala tudi šest predlogov glede brezposelnosti, glede recipročnosti postopanja z inozemskimi delavci, glede preprečevanja sajavca, glede varstva žen in

mladostnih delavcev pred zastrupljenjem s svincem, glede ustvaritve javne zdravstvene službe in glede uveljavljenja bernske konvencije o uporabi fosforja. Druga konferenca je zborovala od 15. junija do 10. julija l. 1920. v Ženevi. Navzoči so bili zastopniki osemindvajsetih držav, med njimi prvič tudi nemški. Izdelala je tri načrte (o najnižji starosti pomorskih delavcev, o odškodnini brezposelnim zaradi brodoloma in o posredovalnicah za delo za pomorščake) in štiri predloge (glede delovnega časa pri ribarstvu in pri obalni plovbi, glede izdaje delovnih redov za pomorščake in glede zavarovanja za brezposelnost pomorščakov). Tretja konferenca v Ženevi je trajala od 25. oktobra do 19. novembra l. 1921. in se je udeležilo devetintrideset držav. Sklenila je sedem načrtov (o starosti otrok pri poljedelskem delu, o zborovalni in združevalni pravici kmetiških delavcev, o odškodnini kmetiških delavcev za nezgode, o uporabi svinčenega belila pri pleskanju, o tedenskem počitku v obrtnih podjetjih, o najnižji starosti kurjačev in o prisilnem preiskovanju v pomorski službi zaposlenih mladostnih delavcev) ter osem predlogov (glede brezposelnosti v kmetijstvu, glede varstva kmetiških delavk pred in po porodu, glede ponočnega dela žensk v kmetijstvu, glede ponočnega dela mladostnih delavcev v kmetijstvu, glede kmetiškega pouka, glede stanovanj kmetiških delavcev, glede socialnega zavarovanja v kmetijstvu in glede počitka v obrtu). Četrte konference, ki se je vršila od 18. oktobra do 4. novembra l. 1922. v Ženevi se je udeležilo enaintrideset držav. Obravnavala je povečanje upravnega sveta mednarodnega urada dela ter sprejela predlog glede preseljevanja. Peta konferenca, ki je zborovala od 22. do 29. oktobra l. 1923. in katere se je udeležilo dvainštirideset držav, je sklenila, da se vrše bodoče konference vedno spomladi in je obravnavala predlog glede splošnih načel nadzora dela. Na šesti konferenci meseca junija l. 1924. v Ženevi je bil sprejet predlog glede delavskega počitka. Sedma konferenca (meseca maja in junija l. 1925. v Ženevi) se je pa pečala z enakopravnostjo domačih in inozemskih delavcev pri odškodninah za nezgode, s ponočnim delom v pekarnah ter s počitkom v tovarnah za steklo in je izvršila sklepe glede dela v rudnikih, delovnih pogojev v kmetijstvu itd.

(Po članku dr. Jadesohna v »Arbeitsrecht«, l. 1925., št. 10.)

Dr. Fr. Kulovec:

Državni proračun za proračunsko leto 1926/27.

Pri nas še nimamo urejenega državnega gospodarstva, kakor ga imajo stare in tudi že nekatere nanovo nastale države. Najboljši znak za urejeno državno gospodarstvo so urejeni in uravnoteženi državni proračuni, ki jih narodna zastopstva vsako leto obravnavajo in tudi sprejemajo. Gospodarstvo s provizoriji oziroma dvanajstinami pomeni skoraj v vsakem slučaju slabost, ki onemogoča pregled o finančnem stanju, zanaša nered v državno

gospodarstvo in ovira vsako širokopoteznejšo in smotrenejšo akcijo. Vse te posledice so še pogubonosnejše, če državna uprava ne polaga ob sklepu proračunskega leta tudi obračuna o svojem gospodarstvu. Vsakoletni obračuni o dovoljenih kreditih in realiziranih dohodkih morejo šele pokazati pravo finančno stanje in dati tudi neobhodno potrebne podatke o realnosti budžeta, o izvajanju budžeta, o prekoračenju dovoljenih kreditov po posameznih partijah in pozicijah, pa tudi o prihrankih, ki jih je bilo mogoče v teku izvajanja proračuna doseči.

V narodni skupščini je sedaj v razpravi proračun za proračunsko leto 1926/27. To je šele tretji redni proračun, ki ga bo naša država z izglasovanjem predloženega proračuna dobila. Prvi redni proračun je izglasovala za proračunsko leto 1922/23 Pašić-Davidovičeva vlada, v kateri je bil finančni minister demokrat dr. Kumanudi. Proračun se je v finančnem odboru pod predsedstvom znanega finančnega strokovnjaka dr. Veljkovića več mesecev res stvarno in vsestransko pretresal. Naravno je, da se je večina trudila, da doseže v proračunu ravnovesje in je radi tega strigla in črtala, tehtala in zmanjševala, kjerkoli je mogla. V tem svojem delu je šla mnogo predaleč. Izpadli so iz proračuna krediti, ki so bili po zakonu utemeljeni in bi radi tega morali biti v proračunu. Predsednik dr. Veljković je delo finančnega odbora smatral za izredno važno in odgovorno, zato je pa tudi skušal po poedinih postavkah predvidene kredite z dokazili poedinih ministrstev utrditi in overiti. Proračun, kakor ga je končno finančni odbor sprejel, je pokazal 6.934.597.430 Din izdatkov in 6.934.946.864 Din dohodkov. Na zunaj vsaj je torej kazal lice uravnoteženega in realnega budžeta, ker je izkazoval nekaj tisočev prebitka.

V decembru leta 1922. je prešla usoda naših državnih financ v roke sedanjega finančnega ministra dr. Stojadinovića. Prvo njegovo dejanje po novih volitvah je bilo, da je zahteval od narodne skupščine odobrenje izrednih in naknadnih kreditov, ki so znašali preko ene milijarde dinarjev. Te zahteve tedanje homogene radikalne vlade so značile, da sprejeti proračun ni bil realen, obenem so bile dovolj jasen dokaz, da so se volitve vršile v znamenju razsipavanja državnega denarja za namene, ki niso odgovarjali neobhodno nujnim državnim potrebam. Sprejeti proračun potemtakem ni bil realen nego deficiten.

Nato je začela era gospodarjenja z dvanajstinami. Finančni minister je sicer v jeseni leta 1923. predložil proračun za leto 1923/24, toda takoj spočetka je bilo jasno, da finančni minister ne misli resno na to, da bi bil njegov predlog za leto 1923/24 tudi sprejet. Finančni odbor je predloženi proračun obravnaval in ga tudi sprejel, a ko je bil sprejet, je večina izjavila, da bo ta proračun veljal za finančno leto 1924/25, ki se naj začne s 1. aprilom 1924 in traja do 31. marca 1925. Sprejeti proračun je predvideval 10.405.000.000 Din državnih izdatkov in ravno toliko državnih dohodkov. Državni proračun je bil torej za leto 1924/25 znatno povišan.

Tudi ta proračun je finančni minister po volitvah 8. februarja 1925 v novi skupščini korigiral z novimi izrednimi in naknadnimi krediti, v znesku preko ene milijarde dinarjev, ki jih je zahteval z zakonskim predlogom za štirimesečne dvanajstine za mesece april—julij. Kljub najodločnejši zahtevi opozicije finančni minister za leto 1925/26 ni hotel predložiti rednega proračuna. Celo proračunsko leto je izpolnil z dvanajstinami, ki mu jih je vladna večina dovoljevala tako poprej pod Pašić-Pribičevićevo vlado, kakor kesneje za avgust—november in december 1925—marec 1926 Pašić-Radićeva vlada. Z vsakimi dvanajstinami so se državni izdatki zviševali tako, da so dosegli ogromno vsoto nad 12 milijard dinarjev.

Med tem časom ni bil narodni skupščini predložen niti en obračun o izvršitvi budžeta v preteklem proračunskem letu. Naravno je potemtakem, da si nihče — niti finančni minister sam — ne more ustvariti popolnoma jasne in stvarne slike o stanju naših državnih financ in našega državnega gospodarstva.

V ustavnem roku je končno finančni minister vendar vsaj formalno, četudi ne materijalno, predložil narodni skupščini zakonski predlog finančnega zakona za proračunsko leto 1926/27. Dasi se je državna valuta od zadnjega rednega proračuna znatno popravila in je dinar dosegel vsaj relativno stabilizacijo, ni to samonasebi razveseljivo dejstvo prav nič odjeknilo v novem proračunu. Pričakovati bi morali zmanjšan proračun, dobili pa smo za več sto milijonov zvišani budget. Vlada je predložila narodni skupščini predlog finančnega zakona za leto 1926/27, ki nosi na čelu bajno vsoto državnih izdatkov v iznosu 12.900.000.000 Din in v pokritje te nepojmljivo visoke vsote predvideva isto višino državnih dohodkov. Pripomniti moramo, da finančni minister tudi ob tej priliki ni predložil narodni skupščini obračuna za proračunsko leto 1925/26, kakor bi bil to po zakonu o državnem računovodstvu dolžan storiti.

Ni naša naloga, da bi se spuščali v poedinosti, kako državna uprava in vladna večina po poedinih partijah in pozicijah predvideva državne izdatke za kritje potreb državne uprave in državnega gospodarstva. Navesti hočemo le, koliko namerava vlada globalno trošiti po poedinih resorih državne uprave. Ze iz tega pregleda si moremo napraviti prilično jasno sliko o splošni gospodarski in finančni politiki vlade in njene večine, ki sta prevzeli odgovornost za predloženi državni proračun. Vladna večina je sicer v finančnem odboru prvotni vladni predlog tako glede državnih izdatkov kakor tudi državnih dohodkov za nekaj sto milijonov znižala, toda ne tako znatno, da bi to znižanje pomenilo bistveno predružačenje prvotnega predloga. Zato se bomo v sledečem držali prvotnega vladnega predloga.

Predloženi proračun določa sledeče državne izdatke:

1. Vrhovna državna uprava, penzije in anuitete za državne dolgove: 571,024.582 Din. V proračunu za leto 1924/25 je bila vsota državnih izdatkov v tej panogi državne uprave mnogo večja. Znašala je 1.335,544.766 dinarjev. V tej vsoti tvorijo pa glavno postavko povišane draginjske

doklade uradnikom in stroški, ki so bili združeni z novim uradniškim zakonom.

2. Ministrstvo pravosodja: 315,000.000 Din. V budgetu za leto 1924/25 je bilo predvideno 277,495.012 Din, torej je sedanji proračun povišan za 37,504.987 Din.

3. Ministrstvo prosvete: 800,000.000 Din. Ta proračun je samo za 43,710.485 Din večji od prejšnjega.

4. Ministrstvo ver: 141,000.000 Din. Povečan je za 26,557.277 Din.

5. Ministrstvo za notranje zadeve: 673,452.187 Din. Glavni izdatki v tem ministrstvu so izdatki za žandarmerijo, ki so preliminirani na 407,528.589 Din. Izdatki tega ministrstva so povišani za 42,909.612 Din.

6. Ministrstvo narodnega zdravja: 317,384.000 Din. Proračun tega ministrstva predvideva 2,599.070 Din manjše izdatke nego v zadnjem budgetu.

7. Ministrstvo zunanjih zadev: 182,684.173 Din. Tudi ta budget je zmanjšan, in sicer za 39,893.227 Din.

8. Finančno ministrstvo: 1.330,000.000 Din. V prejšnjem proračunu so znašali izdatki 1.669,511.270 Din. Večje izdatke so predstavljali takrat izredni krediti za uradništvo.

9. Ministrstvo vojske in mornarice: 2.446,000.000 Din. Krediti so povečani za znesek 259,195.393 Din.

10. Ministrstvo za javne zgradbe: 435,647.034 Din. Značilno je, da je proračun tega ministrstva manjši za 56,632.772 Din.

11. Prometno ministrstvo: 3.142,000.000 Din. Po zadnjem proračunu je bilo odobrenih 2.357,785.203 Din.

12. Ministrstvo za pošte in brzojav: 479,380.375 Din. Proračun je povečan za 72,021.851 Din.

13. Poljedelsko ministrstvo: 236,665.400 Din. To ministrstvo je pastork med vsemi ministrstvi. Povečanje znaša 9,999.999 Din.

14. Ministrstvo za šume in rude: 461,202.748 Din. To ministrstvo ima v svojem okrilju velika industrijska podjetja, ki potrebujejo velike investicijske in obratne kredite. Krediti so povečani za 102,601.131 Din.

15. Ministrstvo za trgovino in industrijo: 95,817.000 Din. Proračun je od prejšnjega manjši za 3,473.754 Din.

16. Ministrstvo za socialno politiko: 470,588.298 Din. Glavni izdatki so krediti za invalide v iznosu 400,000.000 Din. Budget je večji za 7,844.649 Din.

17. Ministrstvo za agrarno reformo: 70,087.121 Din. Proračun je zmanjšan za 29,006.498 Din.

18. Ministrstvo za ustavotvorno skupščino in zenačenje zakonov: 582.048 Din. To popolnoma nepotrebno ministrstvo so pristigili za 38.047 Din.

19. Proračunski rezervni krediti: 100,000.000 Din. V zadnjem proračunu so znašali rezervni krediti, s katerimi se kujejo nepredvideno nezadostno dotirane partije, 120,000.000 Din.

Tako so po predloženem budgetu za proračunsko leto 1926/27 razdeljeni državni izdatki po poedinih oddelkih državne uprave. Budget mora seveda tudi vsebovati predlog kritja državnih izdatkov. Kako namerava finančni minister zbrati dohodke, da pokrije to velikansko vsoto državnih izdatkov? Iz katerih virov se bodo stekali v državno blagajno novci, da bo mogla državna mašinerija funkcionirati? Namene finančnega ministra nam razkriva predlog budgeta državnih dohodkov. Omenili smo že, da finančni minister predvideva dohodke v isti višini kakor so državni izdatki: Tako torej predlaga matematično uravnotežen budget.

Kateri so ti viri? Naštejmo jih po vrsti. Finančni minister namerava izdatke kriti z rednimi in izrednimi državnimi prihodki.

Redni državni prihodki bi bili sledeči:

1. Obči neposredni davki in doklade:

a) Davki:

a) Davek na poslovni promet	250,000.000	Din
β) Invalidski davek	160,000.000	„
γ) Vojnica	100.000	„
δ) Davek na plače državnih uradnikov	45,000.000	„

b) Doklade:

a) Izredna 500% in 30% doklada	500,000.000	Din
β) Komorska doklada	80,000.000	„

Skupaj znaša ta vir dohodkov 1.035,100.000 Din

2. Posebni neposredni davki (n. pr. zemljarina, hišno-razredni davek, pridobnina, dohodnina itd.), ki jih našteva po posameznih pokrajinah. V celoti znaša ta vir dohodkov

821,131.265 Din

3. Posredni davki:

a) Trošarina	781,000.000	Din
b) Takse	1.159,000.000	„

4. Carine:

a) Izvozna in uvozna carina	160,000.000	Din
b) Carinske takse	5,050.000	„
c) Agio	1.541,050.000	„

Skupaj 1.706,100.000 Din

5. Monopoli:

a) Tobaka	1.637,000.000	Din
b) Soli	366,650.000	„
c) Petroleja	122,250.000	„
č) Vžigalic	142,800.000	„
d) Cigaretnege papirja	128,700.000	„
e) Saharina	2,000.000	„
f) Smodnika in dinamita	27,000.000	„

Skupaj 2.426,400.000 Din

6. Državno gospodarstvo:

a) Prometno ministrstvo	3.250,000.000	Din
b) Ministrstvo pošte in brzojava	500,000.000	„
c) Ministrstvo za šume in rude	630,000.000	„
č) Državna posestva	260,906.419	„
d) Vzorna posestva in poljedelske šole	18,926.078	„
e) Denarne (hipotek. banke itd.) ustanove	65,828.996	„
f) Kapitali in fondi	10,625.551	„
g) Državne tiskarne	48,037.554	„
h) Obrtne in industrijske ustanove	56,150.000	„
i) Izredni dohodki	20,250.000	„

Škupaj 4.841,589.586 Din

7. Razni dohodki (kazni, takse itd.) 129,679.141 Din

Če vse to seštejemo, dobimo vsoto 12.900,000.000 Din, ki je ravno tako velika, kakor so preliminirani državni izdatki. Potemtakem bi bilo vse v redu — na papirju: Izdatki in dohodki se krijejo, ravnovesje v budgetu je izkazano. Ali bo pa tudi stvarno ravnovesje doseženo? Ali je predloženi proračun stvaren v tem smislu, da so v njem obsežene vse po zakonu dolžne obveze države in drugič ali bo finančni minister tudi realiziral vse predvidene dohodke. In še eno: Ali bo predloženi proračun tudi odgovarjal gospodarski moči našega gospodarstva? To so vprašanja, ki so usodne važnosti in ki si jih mora staviti vsak državljan.

(Konec prihodnjič.)

Nekaj Krekovich misli.

Najrše bi se motil, kdor bi sodil, da sedaj, ko država v svojem temelju izraža načelo popolne svobode vsem državljanom, ni nobene sledi več o trinoštvu. Kaj je drugega nego trinoštvo vse, kar imenujemo birokratizem in centralizem?

(»Socializem«, str. 183.)

*

Načelo, po katerem hoče ena narodnost sebe spraviti na površje s pomočjo vlade, je krivično in je mogoče le v absolutiški ali birokraški državi.

(»Dostavki ‚Socializmu‘«, str. 49.)

*

Boljša je najradikalnejša demokracija nego trinoški absolutizem.

(»Kat. Obzorik«, l. 1902, str. 22.)

*

Pri nas vsak najmanjši interes osnuje novo stranko, interesov pa je nebrojno, zato je tudi nebrojno strank. To je znamenje otročje dobe, znamenje nerazvitosti. Na predk pomenja povsod večjo enotnost; razkovanost pa pomenja nerazvitost.

(»Dostavki ‚Socializmu‘«, str. 112.)

*

Načelo posplošenja produkcijskih sredstev je veliko bližje pravičnosti kakor pa kapitalistično načelo; to načelo ne poniža tako človeške narave kakor kapitalizem.

(»Dostavki ‚Socializmu‘«, str. 17.)

P R E G L E D .

Politični pregled.

Hrvatska Pučka stranka. Formacija vlastitoga kulturnog, socijalnog, donekle ekonomskog, a navlastito narodnog i demokratskog mentaliteta nužno je diktirala da pokret, kojemu je udario smjernice Mahnić a još više dr. Ivan Krek, pođe i na političko polje u Hrvatskoj. Kod Hrvata bilo je još nekoliko momenata, koji su požurili kršćanskodemokratsku političku orijentaciju. Neplodnost i takozvano nazdravičarstvo starog pravaštva (frankovačkog) te beskičmenjaštvo u hrvatskom političkom životu utjecali su zlo na politički nivo hrvatskog društva. Nije čuda, stoga, da već prvi ljudi katoličkog pokreta, koji su odgojeni Mahnićevim teoretskim znanjem te Krekovim socijalnim tečajevima, pomišljaju na novu orijentaciju hrvatske politike. I makar da Hrvatska Pučka Stranka počinje tek 1919. godine svoj život kao politička organizacija, već ranije se ističu prvi potezi, kojima se gradi program i spremala tla za buduću kršćansko-demokratsku političku organizaciju.

Još 1911. godine počinju na Rijeci izlaziti pod vodstvom dra Petra Rogulje i dra Ekerta Riječke Novine — list-dnevnik pokreta za kršćanski preporod hrvatskog naroda. List je bio orijentiran u strogo narodno-hrvatskom, demokratskom i kršćanskom pravu. Svojim pisanjem je list pobudio opću pažnju. Riječke Novine su stekle kroz dosta kratko vrijeme velik broj čitača.

Članci Riječkih Novina jesu prvi nezavisni politički nastup Hrvat. kršć. demokrata. Radi svog radikalnog narodnog stava bile su Riječke Novine od mađarske vlade početkom svjetskog rata obustavljene, ali su odmah zatim počele kao Novine izlaziti u Zagrebu. Grupa oko Novina bila je jaka, makar da je bilo ljudi u katoličkom hrvatskom pokretu, koji su pristajali uz frankovačku političku stranku. Članovi kršćanskodemokratske grupe oko Novina, poimence dr. Janko Šimrak, dr. Deželić sin i dr. Rogulja radili su žilavo i ustrajno u pokretu za oslobođenje Jugoslavena ispod Austro-Madžarije, te su u Narodnom Vijeću 1918 preuzeli važne dužnosti. Nešto prije prevrata počele su u Zagrebu izlaziti Seljačke Novine, kao organ za seljačke mase. Odmah po prevratu počinje mjesto Novina izlaziti Narodna Politika, a kao pokrajinski organi grupe oko Narodne Politike izlaze dnevnik Hrvatska Obrana u Osijeku, Jugoslavija u Sarajevu, Jadransko u Splitu, tjednici Narodna Svi-

jest u Dubrovniku, Narodna Sloboda u Mostaru, Težačke Novine u Splitu, itd. Grupa oko Narodne Politike počinje živjeti kao jaka politička organizacija. 7. maja 1919. udareni su formalni temelji Hrvatskoj Pučkoj Stranci. Primljen je pravilnik i program stranke, koji svojim modernim socijalnim, kulturnim, gospodarskim, zakonodavnim i upravnim zahtjevima stavlja stranku na jedno od prvih mjesta. Narodno Vijeće poslalo je bilo već dra Šimraka, dra Deželića i Stanka Banića u Privremeno Narodno Predstavništvo, kao zastupnike mlade stranke.

Međutim je djelimično provedena i stranačka organizacija. Organizirane su na staleškom principu Radničke i Seljačke demokracije (u Dalmaciji Težačka Vijeća). Otpočela je, ponajviše u Banovini, živa agitacija za stranku javnim zborovima i sastancima. Mnogo seljaka i pripadnika radničkih slojeva stupalo je u Hrvatsku Pučku Stranku. To je doba najuspješnijeg i najživljeg rada stranke.

3. prosinca 1919. održan je u Zagrebu prvi seljački kongres HPS, na kojem su uz veliko učestvovanje seljaka iz Banovine primljene i u programatske zahtjeve stranke unesene razne narodne potrebe. 12. veljače 1920. bio je seljački kongres u Sarajevu. U isto vrijeme umro je ideolog i prvi predsjednik stranke dr. Rogulja. Za predsjednika HPS izabran je St. Barić. Agitacija za načela HPS je neprestano rasla i prvi pučani seljaci u Banovini uspjeli su da uspješno pobijaju propagandu komunista i Koraćevih socijalista. Počele su funkcionirati i stranačke organizacije za pojedine pokrajine. Na novembarskim izborima za konstituantu dobila je Hrvatska Pučka Stranka 46.000 glasova u Banovini, Dalmaciji, Bosni te su prvi pučani-nar. poslanici St. Barić, dr. Šimrak, dr. Deželić iz Banovine, dr. Duličić, dr. Mazzi, Mate Milanović iz Dalmacije i dr. Rebac, dr. Mandić i fra D. Buntić iz Hercegovine došli u konstituantu i formirali s bunjevačkim poslanicima i onima Slovenske Ljudske stranke zajednički klub; stranka je počela izdavati i Seljački kalendar kao politički almanah.

Rad hrvatskih pučkih poslanika u konstituantu je bio intenzivan. Nacrt ustava obaju pučkih stranaka je bio jedan od najsolidnijih, a u socijalno-ekonomskim odredbama najbolji. Nakon odlaska zajedničara iz konstituante, nar. posl. Hrvatske Pučke Stranke su ostali tu kao jedini izraziti Hrvati. U travnju 1921. zaključilo je Vrhovno Vijeće HPS, da se ostane u konstituantu.

Iza izbora za konstituantu, vanparlamentarni rad HPS počeo je nešto jenjati. Sarajevski dnevnik stranke je morao prestati,

a splitski se pretvorio u polutjednik. U borbi između ekstrema — radičevaca i centralista — HPS se tvrdo držala uz svoj program i taktiku, ali su pojedinačna nesposobnost kojega lica, laviranja slabija, te ponegdje neaktivnost, loša taktika i neshvaćanje programa pučke stranke, učinili da su stranačke pozicije kroz drugu polovicu 1921. i kroz 1922. godine dosta oslabile. Žestoka borba, koju je HPS imala da izdrži s radičevcima učinila je da HPS, koja se nije mogla služiti nepoštenim gestima i demagogijom znatno oslabi. Još najbolje se Hrvatska Pučka Stranka uzdržala ondje, gdje joj je uspjelo istaknuti pučki program (Slavonija, Srijem), ali gdje se moralo licitirati sa velikohrvatskim gestima, šovenstvom ili ekskluzivizmom (Dalmacija) — tu je morala stranka slabiti. Tako je došao izborni dan 18. marta 1923., kad je HPS dobila ipak 24.000 glasova, ali niti jedan mandat. Kod prošlogodišnjih izbora je stranka dobila nešto oko 17.000 glasova. Izbornom neuspjehu kod predposljednih izbora je slijedila obustava dnevnika Hrv. Obrana, a zagrebačka Narodna Politika je od dnevnika postala tjednik. Život stranačkih organizacija je ujedno skoro zamro. 30. travnja 1924 održano je Veliko Vijeće HPS u Zagrebu na kojem se biralo novo predsjedništvo sa St. Barićem, kao predsjednikom i drom Šimrakom, kao tajnikom, na čelu.

Iako su izborni neuspjesi bili priličan udarac za stranku te su se čak i seljački listovi Težačke Novine i Hrvatske Pučke Novine morali fuzionirati sa Seljačkim Novinama, ipak je Hrvatska Pučka Stranka uspjela da broj svojih pristaša učvrsti u jake redove. Ne treba niti istaknuti, koliko li se moraju boriti organizatori HPS i što sve moraju slušati pristaše. Elementi, koji ne shvaćaju pravu bit i univerzalnost pučke misli, htjeli bi vezati stranku sponama bilo kojeg ekskluzivizma. Za dnevnik HPS moraju se njezini pristaše boriti, jer neki ne mogu da shvate kršćanskosocijalnu misao stranke. Kraj indiferentnosti svećenstva u dosta visokoj mjeri moraju pristaše stranke slušati, kako ih se naziva »klerikalcima«. Ali sve to nije slomilo redove HPS. Baš kroz zadnje mjesece stranačka agitacija je znatno učvrstila pozicije i ugled stranke. Stranka održava tečajevu u obliku političkih škola (Požeja). Sedam tjednika stranke sa dobrom tiražom šire stranački program. Stranački program je potpun i tek treba ozbiljnog rada po njemu i pučka misao, misao demokratizma i socijalne pravde, će doći do jakog izražaja. Treba tek više jedinstvenog nastupa, koji dosta, osobito u štampi, fali. A uporedno s tim treba raditi na koncentraciji kršćanskodemokratskih elemenata u državi te vezati kršćanskosocijalno misleće Hrvate, Slovence i Srbe u jedan skup uz jedan program.

Božo Dulibić.

Agrarni program avstrijske socialne demokracije Med ideologiji materialističnoga socializma je vladala zadnja desetletja glede rešitve agrarnoga vprašanja velika nejasnost, ki je vodila v praksi do tega, da sploh nihče vedel ni, kaj socialistične stranke glede tega vprašanja prav za prav mislijo in kakšne so njih oficijalne zahteve. Sicer si je nemška socialna demokracija skušala na svojem kongresu leta 1895. v Breslavi izoblikovati tudi poseben agrarni program, toda to se ji je tedaj zaradi teoretičnih nasprotstev popolnoma izjalovilo. Zlasti se je povečala ta nejasnost še po neuspehih in razočaranjih, ki so jih doživeli boljševiki s poizkusom urediti kmetijstvo v strogo marksističnem in komunističnem smislu. To so socialistične stranke zadnja leta tudi prav dobro čutile, a zavedajoče se kočljivosti tega vprašanja, so s programatičnimi izjavami odlašale in odlašale. Nemška socialna demokracija si je n. pr. lansko jesen ustvarjala na kongresu v Heidelbergu celo svoj novi program, toda agrarnoga problema se pa zaenkrat vendarle še ni dotaknila.

Pogumnejše se je pa lotila vprašanja avstrijska socialna demokracija. Avstrija stoji po ogromni večini v taboru socialne demokracije in krščanskih socialcev, katerih moč je približno enaka. V socialističnem taboru je pretežni del delavstva, v krščansko socialnem pa velika večina kmetskega prebivalstva in v teh dveh svojih domenah nima nobena več kaj prida pridobiti. Popolnoma naravno je tedaj, če se skuša uveljaviti socialna demokracija za dosego politične nadvlade še med kmetiskim življem, krščanski socialci pa med delavstvom. V to svrhu je pa socialnim demokratom neobhodno potreben jasen agrarni program in kršč. socialcem precizen delavski program. Tako je prišlo do tega, da se je avstrijska socialna demokracija prva lotila tega vprašanja z vso resnostjo ter ga skušala tudi rešiti. Na svojem salzburškem kongresu l. 1924. je sklenila revidirati ves svoj program ter je izvolila v to svrhu več specialnih komisij, izmed katerih je pa svoje delo dovršila šele agrarno politična pod vodstvom intelektualno najmočnejšega duha v današnji avstrijski socialni demokraciji, Otona Bauerja. Njen elaborat je prišel v razpravo na zadnjem kongresu avstrijske socialne demokracije, ki se je vršil meseca novembra na Dunaju, kjer je bil končno veljavno oblikovan in sprejet.

Najzanimivejše na tem programu je to, da ga niso mogli teoretično deducirati iz splošnih socialističnih principov, kar priznava njegov ustvaritelj O. Bauer sam (glej »Kampf«, 1925. str. 403), temveč so ga zgradili popolnoma na neposredne razmere in potrebe revnejšega kmetskega prebivalstva, s čimer so jasno in odkrito priznali nevzdržnost ortodoksnega marksizma za bodočo ureditev družbe in vseh posameznih gospodarskih panog. Zavrgli so načelo Marxove teorije koncentracije, ki je bistveni

del vsega marksističnega gospodarskega sistema ter zgradili svoj program na načelo, da v kmetijstvu veliki obrat prekaša malega glede produktivnosti dela, a ta velikega glede intenzivnosti izrabe tal. Logična posledica te resnice je zato tudi morala biti, da je padla stara socialistična krilatica »zasebna lastnina je — tatvina« in da so sedaj odkrito sprejeli tudi v svoj program upravičenost zasebne lastnine, ki jo zaenkrat vsaj za kmetijstvo priznavajo prav tako, kakor vsaka res moderna in socialna — meščanska stranka. Socialna demokracija postaja zato polagoma prav tako »meščanska«, kakor n. pr. razne moderne krščansko socialne stranke in se od njih bistveno loči prav za prav le še glede svetovnega naziranja, ki je pri teh krščansko, pri onih pa materialistično, saj ni dvoma, da so tudi vse druge važnejše razlike (n. pr. razredni boj) izključno le neposredna posledica materialističnega svetovnega naziranja. Popolnoma upravičeno se tedaj lahko vprašamo, kdaj bodo likvidirali še svoj od liberalizma prevzeti, a dosledno izvedeni materializem, katerega je vendar vsa filozofija že davno uvrstila v — zgodovino.

Ves novi agrarni program avstrijske socialne demokracije je razdeljen v tri dele, in sicer:

1. bližnje zahteve glede izboljšanja kmetijstva;
2. bližnje zahteve glede izboljšanja položaja kmetijskega proletarijata in
3. prehod k socialističnemu družabnemu redu.

V prvem delu obravnava najprej vprašanje dviga produktivnosti kmetijskega dela. To hoče doseči predvsem z večjo izobrazbo kmetijskega ljudstva in zahteva v to svrhu izpopolnitev ljudskega šolstva, obilglatno uvedbo nadaljevalnega pouka do 18. leta, ustanovitve gostega omrežja nižjih poljedelskih in gozdarskih šol ter ljudskih visokih šol tudi na kmetih. Razen tega tudi pravi, da sta država in dežela dolžni pospeševati stalno posvetovanje in poučevanje kmetovalcev (potom potovalnih učiteljev, zimskih tečajev, razstav itd.), pospeševati kmetško združništvo in neposredno podpirati kmetijstvo z melioracijami, plemensko živino, strojnimi postajami itd. Nemarne posestnike je treba tudi prisiliti k umnemu kmetovanju, zato naj imajo oblasti pravico v sporazumu s kmetijskimi zbornicami uradno izvajati zlaganje zemljišč, urejati vprašanje skupnih zemljišč in služnosti, odrediti izvedbo melioracij, predpisovati ureditvev hlevov in gnojišč ter ravnanje z živino, urejati promet s semeni, umetnimi gnojili in krmo, izdajati odredbe glede zatiranja škodljivcev in izročati neobdelano zemljo drugim činiteljem v uporabo. V svrhu umnega gospodarstva z gozdovi je uvesti prisilne zadruge. — Producenti in konsument kmetijskih pridelkov izrablja danes trgovski kapital, zato je treba v svrhu osvoboditve obeh uvesti za izvoz in

uvoz žitnih pridelkov monopol, ki naj ga vodijo država, kmetijske zbornice in konsumne zadruge. Notranji promet z žitom naj bo prost, a monopolska uprava je dolžna odkupiti ponujeno žito po cenah, ki jih določi sama, oziraje se na rentabilnost žitoseje in na konsumenta. Izločitev zasebnega trgovskega kapitala naj podpira tudi učinkovito podpiranje kmetijskih in prodajnih zdruag, katere je spraviti v neposredno zvezo s konsumnimi zadrugami. Hrepenenje človeka po zemlji vodi do večjih cen zanjo, nego je pa njena notranja vrednost, kar povzroča zlasti pri lastninskih izpremembah prevelike hipotekarne dolgovne in malemu kmetu ne ostane po poravnavi obresti pogosto niti navadna mezda za izvršeno delo. Isto je z najemščino, zato je potrebno, da se preskrbi kmetu cenen kredit, v to svrhu je pa treba streti bankokracijo in podpirati kreditno združništvo. Draženje zemlje bi nekoliko omilila odprava fideikomisov in odprava pravic do lastnih lovov, zadolževanju bi se pa odpomoglo z zavarovanjem proti požaru in uimam, zavarovanjem živine ter starostnim zavarovanjem. Neizogiben je zakon o malih najemih, ki naj določa, da se mora sklepati najemninsko razmerje najmanj za dobo 6 let, a paritetne najemninske komisije morejo na zahtevo najemnika pogojeno najemščino tudi znižati, če ta dokaže, da ne zasluži s svojim delom niti običajne mezde. Najemninska pogodba ne sme vsebovati nobenih določil, ki bi najemniku prikrajševale kake pravice, določene v splošnem državljanškem zakoniku; najemninsko razmerje se pa ne more prekiniti, če bi to ogrozilo preživljanje najemnika in ne ogrozilo gospodarske eksistence zemljiškega lastnika. — Glede reforme obdavenja kmetijstva zahtevajo socialisti, da je treba zemljiško davek izpomeniti v davek na zemljiško rento, kajti obdavčiti se ne sme delovne mezde kmeta in njegove rodbine, temveč le presežek te. Vse kmetije, ki ne donajajo več čistega nego bi znašala mezda na njem zaposlenih članov rodbine, morajo biti zato davka proste. Dalje je treba odpraviti davek na blagovni promet, davek na sladkor in vino ter vse dajatve cerkvi. (Konec pride.) F. E.

Literatura. Izšla je naslednja brošura:

Das Agrarprogramm der deutschösterreichischen Sozialdemokratie. Beschlossen vom Parteitage in Wien am 16. November 1925. Verlag der Wiener Volksbuchhandlung, Wien VI, Gumpendorferstr. 18. Str. 24, cena 8 Din. — O tem programu poročamo obširneje zgoraj.

Kulturni pregled.

Pater Kajetan in drugo. Med raznimi zbirkami, ki jih imamo na našem knjižnem trgu, obstoji tudi »Knjižnica „Jutra“, ki daje že več let zaporedoma na svetlo po-

natise »Jutrovih« podlistkov. Doslej so izšli Tigrovi zobje, Gusarji, Hči papeža, Blačajna velikega vojvode, Veliki inkvizitor, Lucifer, Pater Kajetan in še nekaj drugih. Po večini so to cvetke s tujih vrtov, z domače grede je pa »Pater Kajetan«, ki ga je napisal referent za šolstvo na ljubljanskega magistratu (to je postal l. 1924.!) g. Fran Govekar, in baje tudi »Veliki inkvizitor«, čigar oče je pa ostal širši javnosti doslej žal še neznan.

»Pater Kajetan« je neumen in nesnažen pamflet na slovensko ljudstvo in slovensko duhovščino. To riše pisatelj, da se izražamo v njegovem lastnem žargonu, kot bando lumpov, pijancev, razuzdancev, zveri v človeški podobi, sleparjev in kar je še podobnih lastnosti, ki morejo označevati najpoprejša človeška bitja, slovensko ljudstvo je pa g. Govekarju topa čreda degeneriranih idiotov, ki jih duhovniki sleparijo, izrabljajo in zlorabljajo po mili volji. Kar se iz te mlakuže dviguje, je le nekaj liberalnih trgovcev, financarjev in učiteljev, če pa zaide slučajno v duhovniški poklic tudi kak poštenjši značaj, mu po vseh prevarah in razočaranjih končno ne preostane drugega kot to, da sleče talar, se popravoslavi in oženi. — To je zmisel 187 strani obsegaajočega »romana po ustnih, pisanih in tiskanih virih«, ki je nedvomno eno najogabnejših pisarij, kar jih premore doslej zgodovina slovenskega tiska in za katero v polni meri velja vzklík, ki ga je napisal avtor sam na str. 115.: »Z gnusom sem vrgl... v kot in vzklíknil le eno besedico: Fej!«

Toda za »Patera Kajetana« ne gre, kajti vsak piše, kakor more in zna ter se valja po terenu, ki mu najbolje prija, saj pravi že staro slovensko reklo: Kakršen mož — take besede. Gre za današnje kulturno politične razmere na Slovenskem, za katere je Govekarjev »Pater Kajetan« vprav tipičen. Tako zvano svobodomiselnost in napredno slovensko izobraženstvo, kolikor je nastopalo organizirano kot politična stranka poprej v NNS in sedaj v SDS, je bilo že od nekdanj odprta rana na našem narodnem telesu, ki nam je bila bolj v sramoto in kvar, nego pa v ponos in korist. Bilo je in je še danes po ogromni večini jako majhnega in plitkega obzorja in zato naduto, hlapčevskega značaja, skrajno reakcionarne in nesocialne miselnosti ter brez najmanjšega zmisla za kako ustvarjajoče in pozitivno delo na kakršnemkoli polju. Edin njegov cilj je bil in je ohraniti si politično oblast ne glede na sredstva in ne glede na to, da ga ljudstvo že desetletja z vso odločnostjo odklanja. V to svrhu se poslužuje zlasti protidemokratskih ter nasilnih sredstev in — »farške gonje«, ki je bila od nekdanj začetek in konec vse naprednosti tega politikujočega svobodomiselnega izobraženstva. Prejšnji generaciji je nudila znameniti »kulturni boj«, ki ga je vodil nekoč v predalih »Slov. naroda« g. M. Malovrh, sedanjo je pa krmila z dr. Kokaljčevimi »Cerkvenimi

mišmi« in jo oplojuje z Govekarjevimi »Patrom Kajetanom«. Stara NNS je bila prelena, da bi mogla tako »kulturno« delo popularizirati med širšimi plasti naroda ter s tem v kakršnemkoli pogledu vplivati nanj, toda njena naslednica očitno gleda v zastrupljanju ljudstva s tako in podobno »naprednostjo« najučinkovitejše sredstvo za ukoreninjenje svoje politične stranke med narodom, zato tiho in sitematično tiska največje umazanije drugo za drugo ter hodi z vprav neverjetno vztrajnostjo do zadnje slovenske vasi — zastrupljevati vodnjake.

Ko je izdalo svoječasno Plutovo »Jutro« Jelenčevo »Ženo«, je zapisal Iv. Cankar v »Ljubljanskem zvonu« (l. 1910., str. 441), da je bilo časih naše ljudi »sram takega dela, kajti... so v tistih časih še vedeli, da je tiskan papir vsaj v daljnji zvezi z narodno kulturo ter da bi oskrnil to kulturo, kdor bi vedoma... ponujal ljudem onesnažen papir... pest blata«, danes smo pa prišli tako daleč, da goji stranka »naprednega izobraženstva« oficielno sploh le tako »literaturo«, ker si upa pridobiti pristažev šele tedaj, če jih poprej moralno pokvari s takim strupom. Časih je naša javnost takoj obračunala s pisatelji takih »umetnin«, danes poverjajo njih avtorjem — šolske referate, med izdajatelji in razširjevalci take »literature« sede — šolniki in ni ga bilo še slovenskega lista take ali drugačne smeri, ki bi obračunal s takim ciničnim uničevanjem vseh moralnih vrednot v našem narodu, kar je skrajno žalostno izpričevalo za našo publicistiko. Fran Erjavec.

Literatura. Uredništvo je prejelo naslednje knjige:

Bevk France: Faraon. Trst, 1922. Izdala »Naša založba«. Str. 127, cena 28 Din. — Zbirka obsega 15 slik in črtic, deloma skrbno izcizeliranih, ki jih bo prebral vsak z užitkom.

Pregelj Ivan: Plebanus Joanes. Trst, 1921. Izdala in založila »Naša Založba«. Str. 198, cena 30 Din. — To je najgloblje in tudi najtežje delo najboljšega izmed modernih slovenskih pisateljev, ki je vzbudilo tudi neobičajno pozornost.

Bevk France: Rablji. Gorica, 1925. Izdala in založila »Narodna knjigarna«. Str. 106, cena 20 Din. — Dva in dvajset najnovejših črtic in slik plodovitega pisatelja, ki ima v naši literaturi že svoje ime.

Handel-Mazzetti: Junakinja iz Stajra. Prevel dr. Jos. Jerše. Ljubljana, 1920 in 1921 (dva dela). Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 392 + 313, cena 60 Din. — Najboljše delo znane nemške pisateljice iz dobe protireformacije, zlasti dobrodošlo za ljudske knjižnice.

Šarabon Vinko: Zgodovinske anekdote. I.—3. zvezek. Ljubljana, 1922—1924. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 141 + 180 + 111, cena za vse tri zvezke 36 Din. — Polna torba veselih in resnih anekdot, znešenih

od vseh koncev in krajev, zato je tudi pestra.

Pretnar Janko: Francosko-slovenski slovar. Francoski inštitut v Ljubljani, 1924. Str. 555, cena 70 Din. — Dobrodošla v tem potrebnem in priročnem slovarju bo za naše razmere zlasti še pridejana izgovarjava.

Valjavec Josip: Italijansko-slovenski slovar. Ljubljana, 1925. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 379, cena 70 Din. — Nad štirideset tisoč besed z bogato frazeologijo.

F. M. Dostojevskij: Zločin in kazen. Roman v šestih delih z epilogom (dva zvezka). Poslovenil Vladimir Levstik. II. izdaje. Ljubljana, 1923. Založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 303 in 301, cena 130 Din. — Ta roman je, kakor znano, eno najznamenitějšíh del velikega ruskega misleca, za kvaliteto prevoda pa jamči že prevajalčevo ime.

A. Conan Doyle: Zgodbe Napoleonskega huzarja. Prevel V. Mihajlovič. Ljubljana, 1923. Založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 388, cena 76 Din. — Conan Doyle je znan kot velespreten pripovednik in pričujoče delo je med njegovimi najbolj priljubljenimi.

Maurice Leblanc: Arsène Lupin, gentleman-vlomilec. Poslovenil Vladimir Levstik. V Ljubljani, 1923. Založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 229, cena 15 Din. — Knjiga je prav prijetno in napeto čtivo, toda izhajali bi najbrž tudi brez nje, zlasti ker nam manjka med prevodi še toliko drugih važnejših in potrebnějšíh del.

Edm. Rostand: Cyrano de Bergerac. Heroična komedija v petih dejanjih. Poslovenil Oton Zupančič. V Ljubljani, 1923. Založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 196, cena 32 Din. — Klasična umetnina v klasičnem prevodu, ki je dosegla nepričakovan uspeh lani tudi na ljubljanskem odru. Takih del in v takih prevodih potrebuje naš knjižni trg.

Jalen Janez: Srenja. Drama v 4 dejanjih. V Ljubljani, 1924. Založila Jugoslovanska knjigarna. Strani 61, cena Din 15.—. — Nekakšno nadaljevanje »Doma«.

Stele-Terseglav: Sveta Rusija. Ljubljana, 1920. Izdala in založila Jugoslovanska knjigarna. Strani 85, cena Din 15.—. — Zanimiva brošurica obravnava zlasti ruske cerkvene razmere s posebnim oziranjem na združenje pravoslavja s katoličanstvom.

Socialni pregled.

Volitve v delavsko zbornico. Dne 8. p. m. je bil ugotovljen izid volitev v delavsko zbornico za Slovenijo, ki ni presenetil nikogar. Vloženih je bilo 5 kandidatnih list in izid je naslednji:

volivnih upravičencev 75.106
izdanih glasovnic 64.556

vseh oddanih glasov 56.681
od teh neveljavnih 446
torej veljavnih 56.235

kar znaša 74,9% vseh volivnih upravičencev in 87,1% vseh, za katere so bile glasovnice izdane. Posamezne kandidatne liste so dobile naslednje število glasov:

Jugoslov. strokovna zveza (kršč. soc.)
15.017 glasov ali 26,7%;
Združene del. strok. zveze (socialisti in
komunisti 29.344 glasov ali 52,2%;
Neodvisna del. lista (demokr. in nar. soc.)
8.359 glasov ali 14,8%;
Socialni demokratje (Bernotova skupina)
2.495 glasov ali 4,4%;
Slov. delavska zveza (radičevci) 1.020
glasov ali 1,8%.

Mandatov so dobile posamezne skupine na podlagi izida teh volitev ter na podlagi v skupini zasebnih nameščencev sklenjenega kompromisa, ki ima v zbornici 10 sedežev, naslednje število:

Jugoslov. strokovna zveza 14 + 3 . . . 17
Združ. del. strok. zv. Jugoslavije 27 + 2 29
Neodvisna delavska lista 7 + 4 . . . 11
Socialni demokratje 2 + 0 2
Slov. delavska zveza —
Bančni uradniki 0 + 1 1

Dosedanje razmerje mandatov v delavski zbornici je bilo naslednje: krščanski socialci 6, socialisti 26, demokratje in narodni socialisti 18.

Če torej primerjamo posestno stanje posameznih skupin v prejšnji in sedanji zbornici vidimo, da se je izpremenilo prav bistveno, kajti socialistična skupina je izgubila absolutno večino, mandati krščanskih socialcev so se potrojili. To pa seveda ne pomenja nobenega nazadovanja oziroma napredovanja, kajti znano je, da poprejšnji člani niso bili voljeni, temveč imenovani.

Prav tako tudi sedanje razmerje niti od daleč ne odgovarja dejanski moči posameznih skupin med delavstvom, kar bo gotovo priznal vsak, ki je zasledoval potek teh volitev, kajti one so plod nasilja in zlorab, katerim je na široko odpiral vrata volivni red, živ dokument nedemokratskega in nesocialnega mišljenja voditeljev prejšnje zbornice in nesposobnosti njenih članov. Krščansko socialna skupina je vložila z dejstvi bogato podprto pritožbo proti volitvam, ki bo pa seveda ostala vzpričo sedanjih političnih razmer v državi najbrž neuvaževana. Nobenega dvoma ni, da bi dobila z res demokratskim volivnim redom in pri spoštovanju volivne svobode krščansko socialna skupina vsaj polovico več glasov in mandatov, pravtako so pa te volitve tudi pokazale, da čaka krščansko socialne delavske organizacije še mnogo, mnogo smotrane organizatoričnega ter socialno in politično vzgojnega dela med delavstvom. F. E.

Socialno zavarovanje v Avstriji. Jeseni je predložila avstrijska vlada narod. svetu zakonski načrt, ki izpopolnjuje dosedanje avstrijsko socialno zavarovanje. Zakon obsega poleg bolniškega in nezgodnega zavarovanja tudi zavarovanje za slučaj brezposelnosti in invalidsko zavarovanje, tako da poslej v Avstriji delavec v nobenem slučaju ne bo ostal brez pomoči. Z načrtom se bavi poseben odsek parlamenta že več tednov.

Celokupni prispevki za dosedanje socialno zavarovanje v Avstriji so znašali skupaj 197 milijonov šilingov; od tega so prispevali delodajalci 96 milijonov, delojemalci pa 101 milijon šilingov. Po novem zakonu bodo prispevali delodajalci 122 milijonov, delojemalci pa 107 milijonov, skupaj 229 milijonov šilingov. Stroški za socialno zavarovanje se zvišajo torej skupaj za 32 milijonov šilingov ali za 16 odstotkov. Dočim pa so prej delodajalci prispevali samo 49 odstotkov, bodo plačevali poslej 53 odstotkov celokupnih stroškov za zavarovanje. Prispevki delojemalcev obremenjujejo njihove plače za 10-5 do 15 odstotkov.

Splošnost prispeva samo za dve panogi socialnega zavarovanja: za brezposelnost in za invalide. Za brezposelnost prispevajo v prvi vrsti občine kot take, v drugi vrsti država; za invalide bo poslej v prvejšnji meri prispevala država.

Dr. Resch je povodom predložitve novega socialnega zakona v parlamentu naglasil, da ostane ta dan spominski dan za avstrijsko delavstvo. Kdaj bo naša država zagotovila našemu delavstvu tak vesel spominski dan?

Socialna okrožnica avstrijskih škofov. Za novo leto so izdali avstrijski škofje na vernike zanimivo in pomembno okrožnico, ki je nekako dopolnilo znane okrožnice papeža Pija XI. V njej odločno obsojajo današnji kapitalizem, češ, da je kriv sedanjega socialnega zla in proglašajo borbo delavstva za enakopravnost v družbi za upravičeno, obsojajo pa materialistični socializem, ki grozi izpodkopati vse etične temelje družbe in njenih edinic, zlasti rodbine.

Dr. A. Ušeničnik: Socialno vprašanje. (Orlovske knjižnice 15. zv. 1925.) To knjižico je dr. Ušeničnik napisal na prošnjo Orlovске podzveze, ki je »želela učbenik o socialnem vprašanju v obliki katekizma, ker to ustreza tehniki njenega prosvetnega dela«. — O tem, da je za propagandne namene oblika katekizma prav prikladna, ne moreš dvomiti. Drugo vprašanje je kajpak, ali je ta oblika primerna tudi za to, da dobi čitatelj vpogled v tako zamotan problem, kakor je baš socialno vprašanje zlasti v svojem gospodarskem jedru. Meni se zdi to še manj verjetno kakor če bi hotel kdo v samih vprašanjih in odgovorih razložiti sestavo in delovanje kompliciranega stroja. Toda to le mimogrede.

Kratka vsebina knjižice je: Najprej nam U. kratko oriše socialno vprašanje in njega vzroke pred Kr., za tem pa pokaže, kako je

krščanstvo v temelju preobrazilo tedanji svet. V 3. poglavju preide avtor na socialno vprašanje v naši dobi, našteje njegove vzroke ter pokaže razvoj, bistvo in posledice kapitalizma. Za tem govori v 4. poglavju o materialističnem socializmu, v 5., skoro polovico knjižice obsegajočem poglavju pa razpravlja o »krščanskem socializmu«. O slednjem govori najprej načelno in zgodovinsko, potem pa razvija njegov delovni program. V kratkem sklepu končno pokaže, da »prva in zadnja beseda krščanskega socializma mora biti — Kristus«.

Pozitivni nauk krščanskega »socializma«, ki ga U. v tej knjižici podaja, je nauk njegove »sociologije« oziroma njegovega »Uvoda v krščansko sociologijo« in to ne morda samo v vseh glavnih, bistvenih točkah, marveč tudi skoro v vseh podrobnostih. Edino poglavje o socializaciji oziroma splošno o »socialnem vodstvu narod. gospodarstva« je dopolnjeno po novejših vidikih. Zato ne morem prav razumeti, zakaj je avtor, ki se je doslej zavzemal vedno le za krščanski solidarizem, v tej knjižici naenkrat označil svoj stari nauk kot krščanski »socializem«. Kvečjem bi mogel iz tega sklepati, da je njemu vsa borba za krščanski socializem pri nas, le borba za ime. To pa je, — ne vem, ali naj to reš še podarjam — temeljna zmeta.

Krščanskega socializma, ki bi bil kakor meni to U., za vse delovne stanove, to se pravi, da bi pravičene interese vseh delovnih stanov zares povsem objektivno, torej vsestransko pravično vpošteval, ni in ga biti ne more. Zakaj socializem, niti krščanski niti materialistični, ni objektivna znanost, marveč je povsem praktično teženje in stremljenje, urediti človeško družbo predvsem z delavskega vidika, torej tako, da se odpravijo in preprečijo zlasti vse najrazličnejše socialne krivice, ki jih mora danes delavstvo trpeti: Da to stremljenje — četudi se v našem primeru opira na krščanska načela ter jih hoče praktično uveljaviti — ne more biti povsem objektivno, to se pravi, da ne more uvaževati vedno in povsod v zadostni meri dejansko upravičenih zahtev drugih, zlasti ne delodajalskih stanov, tega menda ni treba nikomur, ki pozna zamotanost modernega gospodarskega življenja, še posebej utemeljevati. Tudi U. sam n. pr., čigar krščanski »socializem« naj bi bil nasproti vsem enako pravičen, je prezrl poleg socialnih težav uradniškega stanu zlasti tudi težkoče, s katerimi bi se brez dvoma morali boriti podjetniki, ki bi se hoteli strogo držati njegovih naukov. To samo na sebi tudi ni nikak očitek. Zakaj človeka, ki bi mogel v vsej nepregledni zapletenosti in zamotanosti, najrazličnejših gospodarskih in socialnih problemov naše dobe vsaj brez večjih enostranskih zadeti povsod edino pravilno oziroma pravično zlato sredo, ni in ga menda tudi

ne bo. Te ga ni zmožen noben delavec in noben delodajalec. Oba imata preveč skrbi in težav, da bi se mogla povzpeti do čisto objektivnega pogleda tudi na tisti del socialnega življenja, kjer gre za njune interese. Te ga ne zmore tudi noben učenjak, ker se ne more nikdar popolnoma izvzeti v socialni položaj dveh ali celo treh nasprotujočih si stanov ali slojev, ki si hoče pomagati preko te ga na ta način, da je napram nekaterim novim socialnim idejam in zahtevam skrajno previden ter rajši čaka, ali se bodo v življenski borbi primerno uveljavile. Tako vidimo, da v svojem nauku o kršč. socializmu ne obravnava, dasiravno večinoma niti ne omenja, par najvažnejših njegovih točk, kakor so n. pr.: delavčeva pravica do primerne deleža na dobičku podjetja in zato tudi pravica do soudeležbe pri upravi podjetja, dalje socialna dolžnost dela, da zahteve po najvišji premoženjski meji itd. niti ne omenjam. Ravno tako ne reče niti besede o pomenu in važnosti posebne politične delavske organizacije in našega delavskega tiska. In vendar: Če in kolikor smo danes pri nas upravičeni govoriti o kršč. socializmu, obstoja ta socializem prav v teh idejah in zahtevah in če imamo kak viden izraz krščansko socialnega pokreta pri nas, tedaj obstoja ta vidni izraz ne le v naši strokovni, marveč tudi v naši politični delavski organizaciji in v njihovem tisku. Vsega te ga, izvzemši Jugoslovansko strokovno zvezo in njene članice, U., ko piše o krščanskem socializmu, ne priznava, medtem ko sicer govori v svoji knjižici o vseh možnih naših organizacijah, tudi takih, ki nimajo in tudi ne morejo imeti z našim delavskim pokretom nobenega neposrednega stika. Te ga si ne morem drugače razlagati, kakor da je hotel U. za ceno idej, zahtev in stremeljenj, ki se mu ne zde dovolj upravičene, prikrojiti krščansko »socialistični« delovni program, tako da bi veljal za vse delovne stanove. To pa je brezupno podjetje. Če je namreč U. hotel v svoji knjižici samo poročati o krščanskem socializmu, tedaj je storil to enostransko, tako da bo nepoučen bravec dobil bistveno napačno sliko o tem. Ako pa je hotel učiti ideje krščanskega socializma, potem se zdi, da bo to njegovo delo nujno ostalo brez zaželjenega sadu in bo šel življenski razvoj preko njega. Zakaj s tem, da je postrigel z drevesa krščanskega socializma baš njegove najmlajše in najbolj žive poganjke, še nikakor ni ustavil njegove rasti. Nasprotno, zgodilo se bo, kakor se zgodi kostanjem, ki jih vrtnar prikrajša za polovico in še čez zato, da potem le še bolj košato rastejo. Ako pa bi kljub vsemu vendarle U.-ova obveljala, potem se bo tako

obrezano drevo kršč. socializma proti njegovim volji — posušilo.

Ni to igra besed, marveč je to moje čisto resno in utemeljeno prepričanje. O tem namreč, da bi n. pr. morala delavčeva plača v urejenih razmerah zadoščati za primerno preživljanje njegove družine, o važnosti in nujnosti socialnega zavarovanja, ali n. pr. o potrebi socialnega vodstva narodnega gospodarstva itd. itd., ni povečini nobenega spora. Kdor to uči, lahko računi s priznanjem vseh. Drugo vprašanje pa je, kako vse to izvesti? Tu pa se začena življenje in tu se pričenjajo tudi nesoglasja. Tako je in tako bo vedno ostalo. Če kupujem posestvo, ki je vredno po običajnih cenah kakih 120 do 130 tisoč dinarjev, tedaj se za prvih sto tisoč ne bomo veliko pogajali, pač pa se bo za zadnje tisočake vnela huda in morda tudi daljša borba. Popolnoma tako je tudi sicer v družabnem sožitju. Tudi tu se vrši glavno življenje baš na meji, tam, kjer se ne vidi več — vsaj na prvi pogled ne — jasno, kaj je prav in kaj ni prav, kaj je dovoljeno in kaj ne. Zato pomeni sleherni poizkus učiti krščanski socializem, ne oziraje se na njegove najmlajše pojave in najbolj aktualne zahteve delavstva, omalovaževanje njegovih življenskih sil in zato tudi mrtvo teoretiziranje. Socializem, ki bi se na to omejeval, bi bil nujno obsojen v smrt. Kaj n. pr. koristi govoriti o najrazličnejših socialnih ustanovah in končno celo o socializaciji, ne pa povedati, da vsega te ga ne bo mogoče uspešno izvesti, dokler ne bo delavstvo tudi politično dovolj trdno organizirano, da bo moglo uveljaviti v tem pogledu svoje pravične zahteve? Delavstvo to čuti ter za tem stremi, za to pa je tudi treba to primerno uvaževati. (Konec prih.)

Dr. A. Gosar.

Gospodarski pregled.

Literatura. Uredništvo je prejelo naslednji knjižici:

Lj. St. Kosier: L'épargne. (Štednja, njena organizacija, njen napredek in njene institucije pri Srbih, Hrvatih in Slovencih.) S predgovorom L. Luzzattija. Milan 1924. (Biblioteka »Bankarstva«, VII. zvezek.) Cena Din 200.—. Znani gospodarski publicist in izdajatelj »Bankarstva« g. Lj. St. Kosier obravnava v tej knjižici problem varčnosti; zanimivejši so gotovo odstavki o naših denarnih zavodih, kreditnih združenjih, regulativnih hranilnicah in bankah. Knjižica daje lepe informacije o stanju naših denarnih zavodov, vsebuje veliko statističnega materiala in je okusno opremljena.

Stivnik A.: Perotinarstvo. Kako vzgajamo, gojimo in negujemo domače ptice. V Ljubljani, 1925. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Str. 174, cena 10 Din. — Bogato ilustrirana knjižica bo našim gospodinjam nedvomno jako dobrodošla.

„Dungit“, najboljšo sredstvo za konzerviranje
in izboljšanje hlevskega gnoja

Z uporabo istega v hlevih se **PODVOJI** vrednost gnoja na redilnih snoveh. Ker popije vso vlago, postanejo hlevi suhi in brez duha, obvaruje tedaj živino pred nalezljivimi boleznimi. Uporaba celoletna. - Zahtevajte pojasnila in navodila pri

Prvi jugoslov. tovarni „Dungit“
družba z omejeno zavezo

LJUBLJANA :: Izanska cesta št. 22 (tvrška A. Kobi)

Ustanovljeno 1852.

TEOD. KORN, Ljubljana

Poljanska cesta št. 8

(prej Henrik Korn).

Krovec, stavbni, galanterijski in okrasni klepar. --- Instalacija vodovodov. --- Naprava strelovodov. --- Kopalniške in klosetne naprave. --- Izdelovanje posod iz pločevine za firnež, barvo, lak in med vsake velikosti, kakor tudi posod (škafle) za konzerve.

Karol Polak
delniška družba.

Tovarna usnja, čevljev in galanterijskih izdelkov.

Prodaja en gros in en detail v posebnem lokalu v tovarni.

Najfinejša **kolesa** najfinejša
Es-ka, Torpedo, Jugo Bianchi
najboljši

šivalni stroji
znamke Excella

autopneumatika in material

Vam nudi najceneje

J. Gorec, Ljubljana

Palača Ljubljanske kreditne banke

Vsem,

ki hočejo dobro kavo piti,
priporočamo izvrstno našo
pravo domačo Kolinsko
cikorijo.

Oblastveni koncesijonirani zovod

„PANA“

v Ljubljani, Poljanska cesta 12,

ima sredstvo, s katerim se odpravi pod garancijo najslej tekem tedna vse ščurke, miši in podgane iz kuhinje, sobe, shrambe, kleti, skladišč, hleva, skednja, s polja itd. In to brez vsake nadležnosti in brez vseh posledic. - Naročila se sprejema osebno in pismeno.

Domenik Battelino

Tovarna umetnih kamnov

Ljubljana, Slomškova 19

Izdeluje stopnice, teraco tlak, cevi, cementne plošče, nagrobne oklepe in spomenike, stensko oblogo, razne bane ter splošno vsa v to stroko spadajoča dela

VZAJEMNA ZAVAROVALNICA

V LJUBLJANI, DUNAJSKA CESTA 17

je edini slovenski zavarovalni zavod, ki zavaruje proti požarnim škodam poslopja, premičnine in poljske pridelke ter zvonove proti razpoki. Sprejema življenska zavarovanja v vseh kombinacijah.